

Postępowanie karne

Postępowanie przed sądem I instancji II

Dr hab. Wojciech Jasiński
Katedra Postępowania Karnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

Dążenie do przyspieszenia rozpoznawania spraw karnych, lepszego zarządzania ich wpływem do sądu (*case management*), a także nacisk na poszanowanie praw strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 EKPC) i wprowadzenie mechanizmów egzekwowania tego prawa (skarga na przewlekłość) spowodowało, że w k.p.k. z 1997 r. zintensyfikowano zabiegi legislacyjne mające na celu szybkie rozpoznawanie możliwie największej liczby spraw karnych.

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

Zaowocowało to przede wszystkim odejściem od modelowej zasady, że sprawa karna powinna być rozpoznawana na rozprawie. O ile ta ostatnia daje największe możliwości toczenia kontradyktoryjnego sporu i wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności sprawy, to jednak jest także bardzo sformalizowana (co naraża na stosowanie przez strony tzw. obstrukcji procesowej, np. składania licznych wniosków, które wymagają rozpoznania, prób zbędnego przedłużania czasu trwania czynności dowodowych, niestawiania się na rozprawie, etc.). Szczególnie w postępowania wieloosobowych stanowi to realne zagrożenie dla szybkiego rozpoznania sprawy.

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

Ustawodawca wychodząc naprzeciw powyższym wyzwaniom zdecydował się zatem, aby w możliwie najszerszym zakresie wykorzystać możliwość orzekania na posiedzeniu (bez prowadzenia postępowania dowodowego). Częściowo nie była to nowość (orzekanie o warunkowym umorzeniu postępowania i tryb nakazowy były znane przed wejściem w życie k.p.k. z 1997 r.). Nowością było jednak stworzenie możliwości orzekania w tzw. trybach konsensualnych (skazanie bez rozprawy, dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej).

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

Tym co łączy wszystkie sytuacje, w których orzeka się na posiedzeniu jest dopuszczenie takiej możliwości tylko wtedy, gdy okoliczności popełnienia czynu zabronionego albo przestępstwa nie budzą wątpliwości (porównaj przesłanki warunkowego umorzenia postępowania – art. 66 Kodeksu karnego, trybu nakazowego – art. 500 par. 3 k.p.k., skazania bez rozprawy – art. 335 par. 1 i 2 k.p.k., dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej – art. 343a par. 2 k.p.k., umorzenia postępowania i orzeczenia środka zabezpieczającego – art. 354 pkt 2).

W praktyce ponad połowa spraw rozstrzygana jest w powyższych trybach, na tzw. posiedzeniach wyrokowych.

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

- 1) Posiedzenie w przedmiocie skazania bez rozprawy (art. 335 i 343 KPK)
- 2) Posiedzenie w przedmiocie dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej (art. 338a i 343a KPK)
- 3) Posiedzenie w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania (art. 341 i 342 KPK)
- 4) Posiedzenie w przedmiocie wydania wyroku nakazowego
- 5) Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania (art. 339 par. 3 pkt 1 i 2 KPK)
- 6) Posiedzenie w przedmiocie umorzenia postępowania i zastosowania środka zabezpieczającego (art. 324 i 354 KPK)

Skierowanie sprawy na posiedzenie w celu jej rozstrzygnięcia

Na posiedzeniu możliwe jest także wydanie rozstrzygnięcia o zastosowaniu przepadku - art. 323 par. 3 KPK

To specyficzne rozwiązanie, gdyż postępowanie jest umarzone przez organ prowadzący postępowanie przygotowawcze, a sąd orzeka tylko o przepadku mienia (o czym zgodnie z art. 46 Konstytucji RP może orzec wyłącznie sąd). Orzekanie odbywa się zatem co do wycinka, a nie całości, *meritum* sprawy.

Tego trybu nie należy mylić z orzekaniem o umorzeniu postępowania i zastosowaniu środka zabezpieczającego!

Skazanie bez rozprawy (art. 335, 343 k.p.k.)

- 1) Jeden z **konsensualnych trybów zakończenia postępowania karnego** (porozumień procesowych)
- 2) Zawarcie porozumienia procesowego limitowane jest **zasadami legalizmu oraz prawdy materialnej** - oznacza to, że przedmiotem porozumienia nie może być stan faktyczny, stawiany zarzut, liczba zarzutów, okoliczności wpływające na wymiar kary; ustalenia faktyczne muszą być zgodne z prawdą, a kwalifikacja prawna i zastosowane przepisy ustawy karnej muszą korespondować z ustaleniami faktycznymi.
- 3) **Przedmiotem porozumienia** może zatem być wyłącznie: kara, inne środki reakcji karnej z KK, wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu

Skazanie bez rozprawy (art. 335, 343 k.p.k.)

- 4) Porozumienie zawierane jest między **podejrzany (jego obrońcą) a prokuratorem (innym organem prowadzącym postępowanie przygotowawcze)** na etapie postępowania przygotowawczego
- 5) Zawarcie porozumienia jest możliwe **w sprawach o występki** (nie ma takiej możliwości w sprawach o zbrodnię)
- 6) **Instytucja skazania bez rozprawy ma dwie postacie** – uregulowaną w art. 335 par. 1 k.p.k. oraz uregulowaną w art. 335 par. 2 k.p.k. Większość przesłanek jest wspólna, z wyjątkiem wskazanym pkt 7

Skazanie bez rozprawy

7) Przesłanki skazania bez rozprawy:

- sprawa dotyczy występku
- okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości
- postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte
- uwzględniono prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego
- brak sprzeciwu pokrzywdzonego należycie powiadomionego o terminie posiedzenia – brak sprzeciwu nie jest tożsamy ze zgodą pokrzywdzonego (jeżeli zatem np. nie stawi się on na posiedzenie, ale został prawidłowo zawiadomiony, to mamy do czynienia z brakiem sprzeciwu)

Skazanie bez rozprawy

7) Przesłanki skazania bez rozprawy:

- przyznanie się do winy (art. 335 par. 1 KPK) – w sytuacji, gdy prokurator występuje wyłącznie z wnioskiem o skazanie bez rozprawy
- oświadczenia dowodowe złożone przez oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanymi ustaleniami (przyznanie się do winy/odmowa złożenia wyjaśnień/wyjaśnienia częściowe niesprzeczne z resztą zgromadzonego materiału dowodowego) – w sytuacji, gdy prokurator występuje z aktem oskarżenia i dołącza do niego wniosek o skazanie bez rozprawy (art. 335 par. 2 KPK)

Skazanie bez rozprawy

- 8) W posiedzeniu mogą wziąć udział strony, ich obrońcy i pełnomocnicy, a także pokrzywdzony
- 9) Możliwe jest zmodyfikowanie wniosku na posiedzeniu – warunkiem jest jednak akceptacja obecnych na posiedzeniu uczestników porozumienia oraz brak sprzeciwu pokrzywdzonego (o ile prawidłowo zawiadomiony się stawił)
- 10) Jak wskazuje sama nazwa trybu konsensualnego – skazanie bez rozprawy – **sąd może, rozstrzygając sprawę merytorycznie, wydać w tym trybie tylko wyrok skazujący** (każdy możliwy w ramach przepisów karnomaterialnych, w tym wyrok, w którym odstąpiono od wymierzenia kary).

Skazanie bez rozprawy

- 11) Jeżeli brak jest podstaw do wydania wyroku skazującego, to sąd:
- zwraca sprawę prokuratorowi (gdy ten wystąpił wyłącznie z wnioskiem o skazanie bez rozprawy na podstawie art. 335 par. 1 KPK i nie są spełnione warunki skazania bez rozprawy)
 - odmawia uwzględnienia wniosku i kieruje sprawę na rozprawę, gdzie na zasadach ogólnych będzie rozpoznawana (gdy nie są spełnione warunki skazania bez rozprawy a oskarżyciel wniósł wniosek z art. 335 par. 2 KPK)

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej

- 1) Jeden z **konsensualnych trybów zakończenia postępowania karnego** (porozumień procesowych)
- 2) Możliwe jest skazanie w tym trybie na posiedzeniu (art. 338a i 343a KPK) oraz na rozprawie (art. 387 KPK)
- 3) Zawarcie porozumienia procesowego limitowane jest **zasadami legalizmu oraz prawdy materialnej** - oznacza to, że przedmiotem porozumienia nie może być stan faktyczny, stawiany zarzut, liczba zarzutów, okoliczności wpływające na wymiar kary; ustalenia faktyczne muszą być zgodne z prawdą, a kwalifikacja prawna i zastosowane przepisy ustawy karnej muszą korespondować z ustaleniami faktycznymi.

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej

- 4) **Przedmiotem porozumienia** może zatem być: kara, środek karny, przepadek, środek kompensacyjny, wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu
- 5) **Przesłanki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej:**
 - sprawa dotyczy czynu zagrożonego karą do 15 lat pozbawienia wolności (może to być występki albo zbrodnie)
 - okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości
 - postawa oskarżonego wskazuje, że cele postępowania zostaną osiągnięte
 - brak sprzeciwu prokuratora oraz pokrzywdzonego

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej

- 6) Wniosek należy złożyć przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy
- 7) W posiedzeniu mogą wziąć udział strony, ich obrońcy i pełnomocnicy, a także pokrzywdzony
- 8) Możliwe jest zmodyfikowanie wniosku na posiedzeniu – warunkiem jest akceptacja oskarżonego oraz brak sprzeciwu prokuratora i pokrzywdzonego (obecnych na posiedzeniu)
- 9) Sąd skazuje (por. uwagi odnośnie do skazania bez rozprawy) oskarżonego wyrokiem albo:
 - odmawia uwzględnienia wniosku i kieruje sprawę na rozprawę (gdy nie są spełnione warunki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej)

Warunkowe umorzenie postępowania

- 1) Sprawa kierowana jest na posiedzenie gdy:
 - oskarżyciel skierował wniosek o warunkowe umorzenie postępowania
 - oskarżyciel skierował akt oskarżenia, ale mimo tego prezes sądu uznał, że zachodzi konieczność rozważenia możliwości warunkowego umorzenia postępowania (art. 339 par. 1 pkt 2 k.p.k.)
- 2) Muszą zostać spełnione przesłanki z art. 66 Kodeksu karnego
- 3) Wydanie wyroku na posiedzeniu nie jest możliwe, gdy oskarżony **sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu postępowania** – oskarżony ma prawo domagać się pełni praw procesowych gwarantowanych mu na rozprawie i dlatego może zgodnie ze swoją wolą skorzystać z prawa do wyrażenia sprzeciwu

Warunkowe umorzenie postępowania

- 4) Sąd orzeka wyrokiem albo kieruje sprawę na rozprawę (postanowienie)
- 5) W posiedzenie mogą wziąć udział: **strony, ich obrońcy i pełnomocnicy oraz pokrzywdzony**

Umorzenie postępowania

Art. 339 § 3 KPK

Prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie także wtedy, gdy zachodzi potrzeba innego rozstrzygnięcia przekraczającego jego uprawnienia, a zwłaszcza:

- 1) umorzenia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 2-11,
- 2) umorzenia postępowania z powodu oczywistego braku faktycznych podstaw oskarżenia – **tzw. merytoryczna kontrola oskarżenia** – rozwiązanie to ma chronić przed oczywiście niesłusznym oskarżeniem w procesie karnym.

Tryb nakazowy

Tryb nakazowy jest trybem **w istotny sposób zredukowanym**. Uproszczenie proceduralne polega w jego przypadku na wydaniu wyroku na posiedzeniu, które odbywa się bez udziału stron. Wyrok może nie zawierać uzasadnienia.

Wyrok wydany w trybie nakazowym podlega zaskarżeniu **SPRZECIWEM a nie apelacją**. Ten uproszczony sposób zaskarżenia orzeczenia (sprzeciw wymaga jedynie wyrażenia woli braku zgody na otrzymane rozstrzygnięcie, nie trzeba wskazywać zarzutów) związany jest z faktem radykalnego pozbawienia strony praw procesowych (do udziału w postępowaniu, zajęcia stanowiska w przedmiocie procesu). Strona może nie wyrazić na to zgody i wtedy sprzeciwia się tej szybkiej ścieżce orzekania w sprawach karnych.

Tryb nakazowy

Przesłanki pozytywne trybu nakazowego:

- 1) możliwy do zastosowania w sprawach, w których prowadzono dochodzenie (ale zgodnie z prawem, jeżeli w sprawie przeprowadzono dochodzenie pomimo obowiązku prowadzenia śledztwa, to nie można orzekać w trybie nakazowym)
- 2) na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości
- 3) przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne

Tryb nakazowy

Przesłanki pozytywne trybu nakazowego:

- 4) w trybie nakazowym możliwe jest orzeczenie wyłącznie kary ograniczenia wolności lub grzywny w wymiarze do 200 stawek dziennych albo do 200.000 złotych. Możliwe jest także orzeczenie środka karnego albo poprzestanie na orzeczeniu tego środka.

Powyższe oznacza, że przestępstwo, co do którego zapada orzeczenie, może być zagrożone karą surowszą niż wskazana powyżej (np. karą pozbawienia wolności), ale wymiar kary z orzeczenia musi mieścić się we wskazanych powyżej ramach.

Brak możliwości orzeczenia w trybie nakazowym kary pozbawienia wolności wiąże się z jego radykalnie uproszczonym charakterem i zaocznym orzekaniem.

Tryb nakazowy

Przesłanki negatywne trybu nakazowego:

Wydanie wyroku nakazowego jest niedopuszczalne:

- 1) w sprawie z oskarżenia prywatnego**
- 2) jeżeli zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 79 § 1 KPK (przesłanki obrony obligatoryjnej, ale tylko z tego przepisu)**

Tryb nakazowy

ZASKARŻENIE WYROKU NAKAZOWEGO:

Sprzeciw może wnieść wyłącznie **oskarżony** (jego obrońca) i **oskarżyciel** (publiczny, posiłkowy oraz pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego)

Sprzeciw wnosi się na piśmie do sądu, który wydał wyrok nakazowy.

Pokrzywdzony może zaskarżyć wyrok nakazowy (jest mu doręczany), ale musi złożyć oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (najpóźniej z samym sprzeciwem), gdyż wtedy staje się stroną.

Ustawa przewiduje **7-dniowy** termin na wniesienie sprzeciwu liczony od dnia jego doręczenia (termin zawity).

Tryb nakazowy

ZASKARŻENIE WYROKU NAKAZOWEGO:

Wniesiony sprzeciw podlega kontroli formalnej prezesa sądu (przewodniczącego wydziału, innego uprawnionego sędziego)

Jeżeli został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną prezes sądu zarządzeniem **odmawia się jego przyjęcia.**

W przypadku, gdy sprzeciw został wniesiony prawidłowo wyrok nakazowy **traci moc** (skutek następuje ex lege) a **sprawa kierowana jest na rozprawę.** Na rozprawie sąd na zasadach ogólnych rozpoznaje sprawę (nie jest związany karą orzeczoną w wyroku nakazowym).

Orzekanie w przedmiocie środków przepadku

Prokurator kieruje **wniosek o orzeczenie przepadku**
(art. 323 par. 3 KPK)

Sprawa kierowana jest na posiedzenie (art. 339 par.
1 pkt 1 KPK)

Sąd postanowieniem uwzględnia wniosek lub nie
uwzględnia go.

Postępowanie w tej sprawie ograniczone jest
wyłącznie do orzekania w przedmiocie
przepadku (prokurator wcześniej umorzył
postępowanie a postanowienie w tej kwestii jest
prawomocne – art. 323 par. 3 KPK)

Orzekanie w przedmiocie środków zabezpieczających

Prokurator (tylko ten organ jest do tego uprawniony) kieruje **wniosek o umorzenie postępowania i zastosowanie środka zabezpieczającego** (art. 324 KPK).

Dotyczy sytuacji, w których podejrzany jest niepoczytalny.

Wniosek może dotyczyć każdego środka zabezpieczającego orzekanego w stosunku do osoby niepoczytalnej poza przypadkiem.

Sąd orzeka co do zasady na rozprawie a wyjątkowo na posiedzeniu (art. 354 pkt 2 KPK)

Nie mają zastosowania w tej sprawie przepisy o oskarżycielu posiłkowym.

Orzekanie w przedmiocie środków zabezpieczających

- Sąd albo uwzględnia wniosek w całości (postanowieniem), albo też przekazuje prokuratorowi sprawę do dalszego prowadzenia (postanowieniem).
- Postanowienie to jest zaskarżalne przez strony – podejrzanego i oskarżyciela publicznego (nie ma takiego uprawnienia pokrzywdzony, który w tym postępowaniu nie może wstąpić w rolę oskarżyciela posiłkowego).